

กวาวเครือขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pueraria candollei* Grah. ex Benth var *mirifica* (Shaw & Suvat.) Niyomdham

: *Pueraria mirifica* Airy Shaw et Suvatabandhu

ชื่อภาษาอังกฤษ : -

ชื่ออื่นๆ : ทองเครือ กวาวเครือขาว (เหนือ) ตามจอมทอง (ชุมพร)
กวาวเครือ กวาว ทองเครือ (ไทย) งานเครือ (อีสาน)
โพะตะกู ตานเคือ ตานเครือ ทางกวาว กวาวหัว
(กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)

วงศ์ : LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE (Fabaceae)

ลักษณะพืช

เป็นไม้เถาเนื้อแข็งขนาดใหญ่ เถาจะเจริญเติบโตพันหรือยึดเกาะกับต้นไม้ใหญ่ ใบเป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 3 ใบ ขนาดใหญ่ รูปไข่กว้าง 8-15 ซม. ยาว 10-20 ซม. มีสีเขียวคล้ายกับใบถั่วคั่ว ดอกสีน้ำเงินอมม่วง ออกเป็นช่อยาวตามปลายกิ่ง ยาว 20-30 ซม. ดอกย่อยคล้ายกับดอกแค ประกอบด้วยกลีบดอก 5 กลีบ จะออกดอกในระยะผลัดใบ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม ผล เป็นฝักแบน รูปขอบขนาน สีน้ำตาลเมื่อแก่มีเมล็ด 3-5 เมล็ด ติดฝักในเดือนเมษายน มีหัวใต้ดิน (tuberous root) มีขนาดใหญ่ค่อนข้างกลม หัวแข็งใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 15-25 ซม. รูปร่างคล้ายหัวมันแกว พบมากในป่าเบญจพรรณทางภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การปลูกและขยายพันธุ์

การขยายพันธุ์กวาวเครือทำได้ 4 วิธี คือ

1. การขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด โดยการเพาะเมล็ดในกระบะจี้ถ้ำเคลบ ประมาณ 45 วัน นำต้นกล้าที่ได้ปลูกลงถุงเพาะชำโดยใช้ดิน 2 ส่วน จี้ถ้ำเคลบ 1 ส่วน เปลือกมะพร้าวสับ 1 ส่วน ค่า pH ประมาณ 5.5 เมื่อต้นกล้าเจริญได้ 60 วัน จึงนำลงแปลงปลูกกลางแจ้งโดยทำค้างด้วยไม้ไผ่ หรือปลูกร่วมกับไม้ยืนต้นในกระบวนกรเกษตร เช่น ไม้ สัก ปอสา หรือไม้ผลอื่นๆ

2. การปักชำ โดยปลูกกวาวเครือแบบปล่อยเถื่อ (ไม่ทำค้าง) เมื่อกวาวเครือเถื่อไปตามดิน ส่วนข้อที่ติดดินจะเกิดราก ปล่อยเถื่อไว้จนรากสร้างหัวเล็กๆ ขนาด 1 ซม. ก็สามารถขุดและตัดกิ่งมาปักชำในถุงสีดำ ส่วนการนำเถื่อที่มีข้อติด (ไม่มีรากที่สร้างหัว) ไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ เนื่องจากกิ่งปักชำกวาวเครือไม่สามารถสร้างหัวได้ดินได้

3. การขยายพันธุ์ด้วยวิธีการแบ่งหัวต่อต้น หัวของกวาวเครือไม่มีตาที่จะแตกเป็นต้นใหม่ จำเป็นต้องใช้ส่วนของลำต้นมาต่อเชื่อมตามวิธีการขยายพันธุ์แบบต่อรากเลี้ยงกิ่ง (nursed root grafting) สามารถนำหัวกวาวเครือขนาดเล็ก อายุประมาณ 6 เดือนขึ้นไป และต้นหรือเถื่อที่เคยทิ้งไป หลังการเก็บเกี่ยวมาขยายพันธุ์ได้ หลังการต่อต้นประมาณ 45-60 วัน ก็สามารถนำลงปลูกได้ และมีข้อดีคือสามารถต่อต้นกับหัวข้ามสายพันธุ์ได้

4. การขยายพันธุ์ด้วยการเลี้ยงเนื้อเยื่อ มีรายงานการวิจัยการขยายพันธุ์กวาวเครือขาว ด้วยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ โดยใช้ส่วนของกิ่งข้างที่ประกอบด้วยใบและตาข้างมาเพาะเลี้ยง ได้สภาวะการเพาะเลี้ยงที่เหมาะสม มีการเพิ่มจำนวนต้นและการออกราก สามารถนำไปอนุบาลและปลูกลงแปลงได้ ข้อดีของการขยายพันธุ์วิธีนี้ คือ ได้ต้นกล้าตรงตามพันธุ์ และจำนวนมาก ข้อเสียคือต้นกล้าโตช้า ใช้เวลาถึง 4 ปี จึงจะเก็บเกี่ยวได้ ในขณะที่วิธีอื่นในเวลา 2 ปี

การเก็บเกี่ยวกวาวเครือ ควรเก็บเกี่ยวในหน้าแล้งจะมีสารสำคัญสูง

การใช้ประโยชน์

หัว รสเบื่อเมา รับประทานในปริมาณที่พอเหมาะ ทำให้สุขภาพร่างกายเจริญเติบโตดีขึ้น บำรุงกำลัง บำรุงผิวหนังให้เต่งตึง บำรุงสุขภาพ บำรุงกำหนด เป็นยาอายุวัฒนะ ทำให้หน้าอกโต แต่ถ้ารับประทานมากอาจเกิดพิษได้

หัวกวาวเครือ จากตำราของหลวงอนุสรสุนทร ระบุขนาดรับประทานของยาหัวกวาวเครือขาวว่า ให้ปั้นกินวันละ 1 เม็ด ขนาดเท่าเม็ดพริกไทย โดยสรรพคุณเป็นยาอายุวัฒนะใช้ได้ทั้งชายและหญิงอายุ ตำราระบุว่าคนหนุ่มสาวห้ามรับประทาน ทำให้ผิวหนังเหี่ยวย่นกลับเต่งตึงมีน้ำมีนวล ช่วยเสริมหน้าอก ทำให้เส้นผมที่หงอกกลับดำ และเพิ่มเส้นผม แก่โรคตาฟาง ต้อกระจก ทำให้มีพลังการเคลื่อนไหวเดินเหินคล่องแคล่ว ช่วยบำรุงโลหิต ช่วยให้อินได้ นอนหลับ

เปลือกเตา รสเบื่อเมา นำมาใช้เป็นยาแก้พิษงู

ตำหรับยา

หัวกวาวเครือขาว ออกฤทธิ์คล้ายฮอร์โมนเอสโตรเจน (คล้ายฮอร์โมนเพศหญิง) และออกฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระอ่อนที่สุดในบรรดากวาวเครือ 3 ชนิด ได้แก่ กวาวเครือขาว กวาวเครือแดง และกวาวเครือดำ การใช้กวาวเครือขาวในปริมาณน้อยจะออกฤทธิ์ในเชิงกระตุ้น แต่ถ้าใช้ในปริมาณมากจะออกฤทธิ์ในเชิงยับยั้ง (จากตำรายาหัวกวาวเครือมุ่งใช้ในปริมาณน้อย แต่ให้ใช้นานๆ) ฤทธิ์ของกวาวเครือขาวเป็นฤทธิ์ที่ไม่ถาวร ถ้าหยุดกินฤทธิ์ของกวาวเครือขาวจะหมดไปภายใน 2-3 สัปดาห์ขนาดรับประทานดังนี้

- กวาวเครือขาวให้รับประทานวันละ 1 เม็ด เท่าเม็ดพริกไทย
- กวาวเครือแดงให้รับประทานวันละ 2 ใน 3 ส่วนของเม็ดพริกไทย
- กวาวเครือดำให้รับประทานวันละ 1 ใน 3 ส่วนของเม็ดพริกไทย

สารสำคัญ

สารเคมีที่พบในหัวกวาวเครือขาวเป็นไฟโตรเอสโตรเจน (phytoestrogens) ซึ่งเป็นฮอร์โมนเพศที่ได้จากพืช จากการเก็บข้อมูลผู้ที่กินกวาวเครือในขนาดตามตำราฯ พบว่าทำให้ดูหนุ่มสาวกว่าวัย ช่วยบำรุงทรวงอก เส้นผม ช่วยให้ทานอาหารได้ นอนหลับดี ช่วยบรรเทาอาการบางอย่างในหญิงวันหมดประจำเดือน เช่น อาการร้อนวูบวาบ ช่องคลอดแห้ง หงุดหงิด และอาจควบคุมต่อมลูกหมากไม่ให้โตในชายวัยทองหรือผู้สูงอายุ

จากการศึกษาประโยชน์ของกวาวเครือขาวในสัตว์พบว่า กวาวเครือช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของสัตว์ ได้แก่ สุกร ไก่ แพะ สุนัขและกบ ช่วยบำรุงเส้นขนสุนัข กระต่ายและแพะ ช่วยเพิ่มผลผลิตของไข่ไก่ ใช้ในการแปลงเพศกบ ช่วยเสริมขนาดเต้านมสุนัข แพะและสุกร ช่วยเพิ่มจำนวนเต้านมสุกร เมื่อให้ตั้งแต่เป็นลูกสุกรและหยุดให้ก่อนเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ ช่วยลดความก้าวร้าวในปลากัด กระต่ายและสุนัข ช่วยคุมกำเนิดสัตว์และคุมกำเนิดหลังผสมในสุนัข หนู นกพิราบ ยุงรำคาญ ยุงก้นปล่อง แมลงหวี่ แมลงสาบและปลา

การให้กวาวเครือขาวในขนาดสูงๆ กับสัตว์ทดลองพบผลข้างเคียงในทางลบบ้าง เช่น พบการเกิดตุ่มฝี ภูมิคุ้มกันลดลง การแท้ง การระงับการหลั่งน้ำนม แสดงว่าการรับประทานกวาวเครือขาวในขนาดสูงเกินไป หรือขนาดสูงเป็นเวลานาน อาจมีอันตรายต่อผู้บริโภคได้ ดังนั้นจึงแนะนำให้กินกวาวเครือขาวในแบบของการบำรุงสุขภาพ โดยกินในขนาดต่ำๆ และไม่จำเป็นต้องกินทุกวัน ซึ่งจะช่วยให้ร่างกายได้รับคุณประโยชน์จากกวาวเครือขาวอย่างเต็มที่ (ยุทธนา, 2547)

การตลาด

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์กวางเครือ เป็นที่รู้จักกันดีในตลาดภายในประเทศ มีทั้งยาแผนโบราณ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และเครื่องสำอาง มีการขอขึ้นทะเบียนเป็นยาแผนโบราณจาก อย 240 ดำรับ แต่ยังไม่รับจดทะเบียนเป็นอาหารเสริม ในกรณีเป็นเครื่องสำอางไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนกับ อย ปัจจุบันภาคเอกชน ประมาณ 30 บริษัท ได้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่นครีมพอกหน้า ครีมบำรุงผิวหน้า ยาแผนโบราณชนิดเม็ด กวางเครือขาวแคปซูล กวางเครือแดงแคปซูล เบรสครีมสำหรับทาเด้านม ในปี 2542 ที่มีการตื่นตัวเรื่องกวางเครือยอดขายสินค้าที่ผลิตจากกวางเครือภายในประเทศไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท

ผลิตภัณฑ์กวางเครือหรือผลิตภัณฑ์ที่มีกวางเครือเป็นส่วนประกอบ เป็นที่รู้จักกันดีในตลาดต่างประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ มาเลเซีย อเมริกา ออสเตรเลีย และยุโรป มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์กวางเครือปีละ ประมาณ 15,000 ล้านบาท ปี 2548 ประเทศญี่ปุ่นและออสเตรเลียได้สั่งซื้อกวางเครือขาวตากแห้งจากไทย 10 และ 20 ตัน ตามลำดับ คาดว่าในอนาคตมูลค่าการส่งออกวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์จะสูงขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่จะหันมาสนใจในเรื่องความสวยงามกันมากขึ้น